

Pilootarrest tegen België voor slechte behandeling van geïnterneerden: een trieste primeur

EHRM 6 september 2016, nr.73548/13, *W.D. t. België*

Catherine Van de Heyning*

De zaak *W.D. t. België* betekent een zoveelste veroordeling door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens voor het falende interneringsbeleid. Ditmaal nam het Hof echter geen genoegen met een veroordeling, maar sprak het eerste pilootarrest tegen België uit. België krijgt twee jaar de tijd om de koers te wijzigen en het interneringsbeleid te verbeteren zodat het de toets van het EVRM doorstaat.

Feiten en veroordeling

W.D. werd in 2007 geïnterneerd in Merksplas voor zedenfeiten. Uit het psychiatrisch onderzoek bleek dat hij pedofiele neigingen had en een autistische spectrumstoornis waarbij een grote kans op recidive bestond. Op verschillende tijdstippen verzette W.D. zich tevergeefs tegen de verdere detentie. Zijn verzoeken voor een behandeling in een door het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH) erkende instelling was evenmin succesvol omdat er geen plaats was in deze instellingen of vanwege zijn psychiatrisch profiel.

Het EHRM oordeelde dat de internering van W.D. op verschillende vlakken in strijd was met het EVRM. In de eerste plaats oordeelde het EHRM dat W.D. slachtoffer was van een onmenselijke behandeling (artikel 3 EVRM) door zijn langdurige internering zonder adequate medische supervisie en zonder enige realistische kans op reïntegratie of een verandering in zijn situatie. Het Hof hield daarbij rekening met het personeelstekort en de overbevolking in de interneringsfaciliteit van Merksplas, gebrekkige kwaliteit en continuïteit van de behandelingen, en een structureel gebrek aan capaciteit aan psychiatrische instellingen buiten de gevangenis.

In tweede instantie besloot het EHRM tot een schending van artikel 5 §1 EVRM doordat de modaliteiten van de detentie niet afgestemd zijn op de doelstelling hiervan. De interneringsfaciliteit kwam niet tegemoet aan het verzoek van W.D. om hem te behandelen voor zijn seksueel deviant gedrag. Bovendien werd de behandeling buiten de gevangenis, die reeds in 2009 in het vooruitzicht was gesteld, nooit gerealiseerd door een gebrek aan opvangcapaciteit. Bovendien belemmerde het wettelijk kader de opvang van W.D. op basis van zijn psychiatrisch profiel in verschillende VAHP-instellingen.

Tot slot besloot het Hof tot een schending van artikel 5 §4 EVRM (het recht op een tijdige rechtelijke toetsing van de detentie) en artikel 13 EVRM (het recht op een effectief rechtsmiddel). Het Hof stelde vast dat de beslissing van de hoge commissie tot bescherming van de maatschappij van 2015 om W.D. over te brengen naar een VAPH-instelling nog steeds niet was uitgevoerd. W.D. was gedwongen om civielrechtelijke procedures te starten om de uitvoering af te dwingen. Geen enkele procedure voorzag in een adequaat rechtsmiddel nu deze niet leiden tot een verbetering van de situatie van W.D. door het structureel gebrek aan adequate instellingen en gebrekkige behandeling binnen de psychiatrische vleugels van gevangenissen. De monetaire schadevergoeding die W.D. kon krijgen, was in zijn situatie geen effectief rechtsmiddel.

Eerste pilootarrest tegen België

Het EHRM sprak in deze zaak een pilootarrest uit op basis van artikel 46 EVRM. In 2004 ontwikkelde het Hof een mechanisme, als antwoord op de vele repetitieve individuele zaken die het gevolg zijn van dezelfde systematische en structurele schending van het EVRM.¹ Het Hof zal in dat geval slechts één zaak behandelen en de andere, gelijkaardige zaken tijdelijk schorsen. Het

* Dr. Catherine Van de Heyning is advocate en onderzoekster aan de universiteit Antwerpen.

¹ EHRM 22 juni 2004, nr. 31443/96, *Broniowski t. Polen*. Artikel 61 van de interne regels van het Hof (*Rules of the Court*) voorziet vandaag expliciet in deze procedure. .

Hof wijst in de pilootzaak de onderliggende redenen voor de schending aan en geeft de lidstaat een termijn om deze structurele tekortkomingen te remediëren en een effectief rechtsmiddel op nationaal niveau te voorzien. Indien de lidstaat hier niet in slaagt, zullen de geschorste zaken herleven en zal het EHRM alsnog in deze individuele zaken de overheid veroordelen.

De vele veroordelingen door het EHRM voor het Belgische interneringsbeleid², het stijgend aantal nieuwe verzoeken en blijvende structurele redenen voor deze veroordelingen, overtuigden het EHRM in W.D. om een pilootarrest uit te spreken. Het Hof erkent dat België de laatste jaren inspanningen leverde die de behandeling van geïnterneerden op langere termijn zal verbeteren door in de wet van 5 mei 2014³ de finaliteit van internering te omschrijven alsook en nieuwe instellingen voor delinquenten met een psychische stoornis te openen of in het vooruitzicht te stellen. Het EHRM benadrukt echter dat België ook op korte termijn de rechten in artikel 3 en 5 EVRM moet waarborgen. In het bijzonder maant het Hof België aan om het aantal delinquenten met een psychiatrische stoornis die in een interneringsfaciliteit verblijven zonder behandeling te verminderen en een aangepaste behandeling te garanderen.

Dieptepunt of keerpunt?

België heeft met dit pilootarrest een trieste primeur te pakken. Het EHRM geeft België een termijn van twee jaar om de inspanningen voor een humaan interneringsbeleid op te drijven. De Belgische overheid nam met de Potpourri III-wet een nieuwe stap naar een beter regelgevend kader.⁴ Deze wettelijke inspanningen moeten zich nu vertalen op het terrein met een gecoördineerde aanpak tussen het federale niveau en de gemeenschappen, de inzet op een aangepaste en meer frequente behandeling binnen de psychiatrische vleugels, een uitbreiding van de plaatsen zowel in de psychiatrische vleugels als de VAPH-instellingen. Mensen en middelen dus. Indien België er niet in slaagt om structurele verbeteringen op het terrein te realiseren, mogen we ons binnen 2 jaar verwachten aan een nieuwe reeks aan veroordelingen.

2 Zie o.a. de reeks van veroordelingen op 9 januari 2014 (*Van Meroye, Oukili, Caryn, Moreels, Gelaude, Plaisier, Saadouni en Lankester*) en de gevoegde zaken van 3 februari 2015 (*Smits e.a. en Vander Velde en Soussi e.a.*).

3 Wet van 5 mei 2014 betreffende de internering, BS 9 juli 2014, 52159.

4 Wet van 4 mei 2016 houdende internering en diverse bepalingen van justitie, BS 13 mei 2016, 31338.